

Etyka zawodowa lekarza weterynarii: tajemnica zawodowa

Robert Karczmarczyk

z Katedry Epizootologii z Kliniką Ptaków i Zwierząt Egzotycznych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu

Słowo „tajemnica” zawiera w sobie pierwiastek wyjątkowości, aurę spraw niecodziennych. Tajemnica zawodowa jest przywilejem i zarazem nakazem prawnym w zakresie wykonywania zawodów zaufania publicznego. W codziennym, społecznym rozumieniu termin „tajemnica zawodowa” najczęściej kojarzy się z tajemnicą lekarską lub sądową. W naszym zawodzie tajemnica zawodowa jest równie ważna, choć niekiedy stoi w cieniu codziennej pracy i nie poświęcamy jej należytej uwagi.

Podmiotem w zakresie tajemnicy zawodowej (może bardziej oddający znaczenie byłby termin „tajemnica lekarsko-weterynaryjna”) są wszyscy lekarze weterynarii członkowie samorządu, ale nie tylko. Należy pamiętać, że lekarz weterynarii, który wykonywał zawód i z różnych przyczyn zaprzestał wykonywania czynności zawodowych i zrzekł się prawa wykonywania zawodu, np. z powodu przejścia na emeryturę, nie jest zwolniony z dochowania tajemnicy zawodowej i nie ma tu znaczenia miejsce wykonywania zawodu: prywatna praktyka, Inspekcja Weterynaryjna, uczelnie, instytuty, wojsko, przemysł. Nie może on zatem ujawniać informacji pozyskanych wcześniej w czasie wykonywania zawodu. Zakres tajemnicy lekarsko-weterynaryjnej nie ulega dezaktualizacji w czasie. Często pomijane milczeniem jest zagadnienie dochowania tajemnicy zawodowej przez personel pomocniczy uczestniczący w procesie świadczenia usług lekarsko-weterynaryjnych. W zakresie odpowiedzialności lekarza weterynarii leży nadzór nad personelem pomocniczym (jest to zapis ustawowy). Pamiętajmy o tym, że informacje zastrzeżone dla zawodu zaufania publicznego trafiają w czasie pracy również do personelu pomocniczego, który nie jest w jakikolwiek sposób skodyfikowany w polskim prawie. Brak jest opisu wymagań, kompetencji i umiejętności w zakresie personelu pomocniczego, więc na takim stanowisku w zasadzie można zatrudnić każdego. W spisie zawodów figuruje zawód technik weterynarii i zgodnie z logiką oraz uzyskanym wykształceniem osoby te są najbardziej kompetentne do wykonywania czynności pomocniczych w zakładzie leczniczym dla zwierząt. Dobry przykład daje tu Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej,

gdzie weterynaryjny personel pomocniczy ma swoją ustawę regulującą opis czynności zawodowych oraz zakres kompetencji i jest on umiejscowiony w odpowiedniku naszej izby lekarsko-weterynaryjnej, czyli Royal College of Veterinary Surgeons. W naszym kraju brak jest jakichkolwiek regulacji w tym zakresie, a więc na stanowiskach pomocniczych w zakładach leczniczych dla zwierząt są zatrudniane osoby bez znajomości specyfiki pracy i przygotowania zawodowego. Osobnym zagadnieniem jest prowadzenie kształcenia na poziomie zawodowym w szkołach średnich na kierunku technik weterynarii. Funkcjonuje kilka techników weterynarii z prawdziwego zdarzenia, prowadzących nauczanie na profesjonalnym poziomie, przy udziale merytorycznej przygotowawczej kadry nauczycielskiej i dysponujących odpowiednim zapleczem do prowadzenia zajęć praktycznych. Obecnie w Polsce istnieje ponad 60 (!) szkół oferujących kształcenia na kierunku technik weterynarii, często posiadając jedną klasę o takim profilu w ramach funkcjonującej szkoły.

Osoby pracujące jako personel pomocniczy również są zobowiązane (w ramach świadczenia usług przez zakład leczniczy dla zwierząt) do zachowania poufności danych uzyskanych w czasie wykonywania pracy. W związku z tym kierownicy zakładów leczniczych dla zwierząt powinni zadbać o sporządzenie pisemnej klauzuli poufności indywidualnie z każdą z pracujących osób, a niebędącą lekarzem weterynarii.

Przedmiot tajemnicy zawodowej obejmuje informacje powiązane z pacjentem (w naszym zawodzie to dane właściciela lub opiekuna zwierzęcia oraz dane identyfikacyjne pacjenta właściwego: zwierzę, stado, hodowla, farma, podmiot kontrolowany) uzyskane w związku z wykonywaniem czynności zawodowych. Należy pamiętać, że informacje mogące być powiązane z wykonywaniem zawodu, ale pozyskane w inny sposób (np. w czasie kontaktów towarzyskich), nie są objęte zakresem tajemnicy zawodowej.

Rozważmy zatem znaczenie tajemnicy zawodowej w zakresie wykonywania zawodu lekarza weterynarii. Na wstępie warto przytoczyć punkt 1 art. 28 Kodeksu Etyki Lekarza Weterynarii, który stanowi:

Professional ethics of veterinary surgeon: confidentiality

Karczmarczyk R., Department of Epizootiology and Clinic of Bird and Exotic Animals, Faculty of Veterinary Medicine, Wrocław University of Environmental and Life Sciences

This article aims at the presentation of the noteworthy issues of the veterinary surgeon professional ethics. Confidentiality is the secrecy relating to information. All clinical data have a degree of confidentiality, the level varying with the information and circumstances. Veterinary practices and veterinary surgeons are playing very important role on the free market, offering service to the clients and also for the food chain security and administrative control. Professional secrecy is an essential part of the public trust profession. With this special, undefined bond between vets and their clients, our profession can give a service of high standard. In the society, veterinary surgeons are considered as trustworthy professionals.

Keywords: professional secret, profession of public trust, code of ethics.

1. *Tajemnicą zawodową objęte jest wszystko, o czym lekarz weterynarii dowiedział się w trakcie wykonywania czynności zawodowych.*

Punkt 1. przywołanego artykułu właściwie definiuje w sposób jednoznaczny zakres dochowania tajemnicy: „wszystko”. I tu rodzi się pierwsza wątpliwość: czy informacje, które pozyskał lekarz weterynarii, dotyczą spraw zawodowych, czy również innych, pozazawodowych?

Zakres tajemnicy lekarsko-weterynaryjnej ma charakter absolutny, co należy rozumieć jako całkowity zakaz ujawniania jakichkolwiek informacji uzyskanych w trakcie wykonywania czynności zawodowych. W sytuacjach wyjątkowych może nastąpić zwolnienie lekarza weterynarii z dochowania tajemnicy. Stanowi o tym punkt 2, art. 28 Kodeksu Etyki Lekarza Weterynarii:

2. *Lekarza weterynarii oraz podległy mu personel pomocniczy obowiązują tajemnica zawodowa. Zwolnienie z niej może nastąpić:*

- za zgodą właściciela lub opiekuna zwierzęcia,
- w przypadku zagrożenia zdrowia publicznego,
- gdy wymagają tego przepisy prawa.

Przypadek pierwszy, a więc ujawnienie informacji za zgodą właściciela lub opiekuna zwierzęcia (*ex voluntas*). To właściciel lub opiekun zwierzęcia jest dysponentem informacji o sobie i swoim zwierzęciu i tylko on może udzielić rzeczonej zgody. Oczywiście, zgoda musi zostać wyrażona przed ujawnieniem informacji w sposób świadomy i niewymuszony. Nie może

być powiązana z innymi czynnościami na zasadzie: jeśli chce Pan/Pani skorzystać z określonego dobra lub usługi, to musi wyrazić zgodę na ujawnienie informacji objętych tajemnicą zawodową. Przed wyrażeniem zgody mamy obowiązek poinformować właściciela lub opiekuna zwierzęcia o skutkach ujawnienia tajemnicy i celu jej wykorzystania. Brak pouczenia ze strony lekarza może powodować unieważnienie wyrażenia zgody. Dopuszcza się wyrażenie zgody w sposób dorozumiany, lecz należy unikać takich okoliczności, starając się, by zgoda miała formę pisemną. Wyrażenie zgody obowiązuje tak długo, dopóki dysponent danych jej nie odwoła, ma więc charakter odwołalny.

Przypadek drugi: ujawnienie informacji ze względu na zagrożenie zdrowia publicznego. W wyniku czynności zawodowych pozyskanie informacji o sytuacji zagrożającej życiu lub zdrowiu człowieka (np. podejrzenie lub stwierdzenie wścieklizny u zwierzęcia) oraz występowaniu chorób mogących stanowić szczególne zagrożenie dla populacji zwierząt (np. pryszczycza, wąglik, afrykański pomór świń, gruźlica bydła) powoduje uruchomienie urzędowego postępowania. Wdrażane procedury administracyjne mogą obejmować swoim zasięgiem teren gospodarstwa, powiatu, województwa czy kraju, a nawet kontynentu. Jest to sytuacja strategiczna dla łańcucha produkcji żywności. W takim przypadku bezcelowym, bezsensownym i w końcu niemożliwym byłoby utrzymywanie w tajemnicy informacji o występujących zagrożeniach, a ujawnienie ich pozwala na podjęcie odpowiednich kroków zaradczych.

Przypadek trzeci, gdy ujawnienie tajemnicy wymagane jest przepisami prawa (*ex lege*) ustawą o ochronie zdrowia zwierząt oraz o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt Kodeks postępowania administracyjnego w art. 10 stanowi:

§ 1. *Organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwić im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.*

§ 2. *Organy administracji publicznej mogą odstąpić od zasady określonej w § 1 tylko w przypadkach, gdy załatwienie sprawy nie cierpi zwłoki ze względu na niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego albo ze względu na groźącą niepowetowaną szkodę materialną.*

Należy przeczytać ten zapis w kontekście ochrony zdrowia publicznego i kluczowej roli lekarzy weterynarii w łańcuchu bezpieczeństwa publicznego, np. w sytuacji wystąpienia chorób zakaźnych zwalczanych z urzędem.

W Kodeksie Dobrej Praktyki Weterynaryjnej (Good Veterinary Practice – GVP)

opublikowanym w 2004 r. w części II „Europejska etyka weterynaryjna i zasady jej wprowadzania”, w punkcie 2 w odnośniku 3 czytamy: *Lekarze weterynarii powinni szanować poglądy swoich klientów i przestrzegać tajemnicy lekarskiej.* Wymieniony kodeks, którego przyjęcie przez organizacje weterynaryjne (samorządy, zrzeszenia itp.) w poszczególnych krajach jest dobrowolne, nie stanowi prawa, lecz podaje wytyczne postępowania dla zawodu lekarza weterynarii w Europie.

Zgola innym zagadnieniem jest wykorzystanie przypadków bądź danych pacjentów (i klientów) w procesie kształcenia studentów, w czasie staży specjalizacyjnych, praktyk wakacyjnych dla studentów i badaniach naukowych. Przy tych ostatnich (w zależności od ich zakresu i złożoności) niekiedy wymagana jest zgoda właściciela lub opiekuna zwierzęcia. Takie postępowanie (daleko idąca ostrożność ze strony lekarza weterynarii) chroni nas przed ewentualnymi roszczeniami właściciela, gdy np. mamy do czynienia z przypadkiem bardzo rzadkiej rasy czy gatunku i ujawnienie wizerunku zwierzęcia wraz z opisem przypadku może łatwo posłużyć identyfikacji właściciela. Nie ma tu ostrej granicy i postępowanie lekarza weterynarii musi być nacechowane dużym wyczuciem. Komisje etyczne zajmujące się badaniami naukowymi, wydając zgodę na wykonanie doświadczenia, zwracają baczną uwagę na zakres odpowiedzialności i poufności przeprowadzanych procedur. W zakresie dydaktyki, gdy przy pacjencie i właścicielu znajduje się lekarz weterynarii oraz studenci, należy zobowiązać tych ostatnich do zachowania tajemnicy pozyskanych informacji. Nie jest niewłaściwie posługiwanie się w procesie kształcenia realnymi przypadkami klinicznymi z zachowaniem poufności danych niezwiązanych z postępowaniem lekarsko-weterynaryjnym, pomijamy dane osobowe właściciela zwierzęcia.

Konsultacje przypadków świadczone przez lekarza weterynarii dla lekarza weterynarii też powinny odbywać się z pominięciem danych osobowych właścicieli. Postępowanie takie dodatkowo zabezpiecza pacjenta przed przejściem (wrogim) przez innego lekarza weterynarii. Należy o tym wspomnieć, gdyż, niestety, w obecnej fazie rozwoju wolnego rynku usług weterynaryjnych takie przypadki mają niekiedy miejsce.

W rozporządzeniach wykonawczych do ustawy o zakładach leczniczych dla zwierząt znajdują się zapisy mówiące o zabezpieczeniu dokumentacji przed dostępem osób trzecich. Jest to z jednej strony ochrona danych osobowych pacjentów, a z drugiej dochowanie tajemnicy lekarsko-weterynaryjnej, a także zabezpieczenie biznesowej bazy danych klientów firmy, jaką

jest zakład leczniczy dla zwierząt. Baza taka to jeden z kluczowych elementów przy wycenie wartości zakładu w momencie sprzedaży.

W wielokrotnie aktualizowanej ustawie o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych jak dotąd nie pomyślano o zapisie stanowiącym o zakresie oraz obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Wskazane zatem jest jej uaktualnienie w tym zakresie. W związku z brakiem twardego, literalnego zapisu ustawowego na temat tajemnicy zawodowej, jej zakres i wykorzystanie stają się dyskusyjne. Tajemnica zawodowa to jedna z podstawowych wartości zawodów zaufania publicznego sprzyjająca budowaniu relacji zaufania na linii: lekarz weterynarii – klient oraz na polu: lekarz weterynarii (zawód) – bezpieczeństwo zdrowia publicznego. Tajemnica zawodowa w rzeczywistości jest gwarancją bezpieczeństwa i poszanowania praw naszych klientów (szeroko rozumianych usługobiorców) do poufności i głównie dla nich została wprowadzona.

Należy rozważyć tajemnicę zawodową również w sytuacji, gdy lekarz weterynarii jest kontrolowany przez różne państwowe organy kontrolne, tak by nie uzyskiwały one łatwego czy wręcz automatycznego dostępu do danych będących w gestii lekarza weterynarii. Ochrona danych osobowych to szerokie pole obwarowane ustawą o ochronie danych osobowych nakładającą na administratora danych wiele obowiązków.

Naruszenie granicy tajemnicy zawodowej jest w Kodeksie karnym przestępstwem ściganym na wniosek pokrzywdzonego. Artykuł 266 § 1 KK stanowi: *Kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.* Jest to mocne zaakcentowanie wagi tajemnicy zawodowej, skoro ustawodawca traktuje jej niedochowanie jako przestępstwo oraz przewiduje karę więzienia.

Reasumując, warto zaznaczyć, że skoro Kodeks Etyki Lekarza Weterynarii, a także Kodeks Dobrej Praktyki Weterynaryjnej wprost odnoszą się do tajemnicy zawodowej, to warto podjąć prace nad ustawowym zdefiniowaniem i określeniem zakresu obowiązywania tajemnicy zawodowej w zawodzie lekarza weterynarii. Tajemnica zawodowa to przywilej wynikający z wykonywania szczególnego zawodu.

Dr n. wet. Robert Karczmarczyk,
e-mail: robert.karczma@wp.pl